

ОХОРОНА АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ТВОРІВ В УКРАЇНІ

Володимир Дроб'язко,
*завідувач сектора суміжних прав НДІ інтелектуальної
власності АПрН України, кандидат філологічних наук*

Відповідно до ст. 433 (1) ЦК України до об'єктів авторського права віднесені аудіовізуальні твори.

В Законі України “Про авторське право і суміжні права” [1] (далі — Закон) дано визначення терміна “аудіовізуальний твір” — “твір, що фіксується на певному матеріальному носії (кіноплівці, магнітній плівці чи магнітному диску, компакт-диску тощо) у вигляді серії послідовних кадрів (зображень) чи аналогових або дискретних сигналів, які відображають (закодовують) рухомі зображення (як із звуковим супроводом, так і без нього), і сприйняття якого є можливим виключно за допомогою того чи іншого виду екрана (кіноекрана, телевізійного екрана тощо), на якому рухомі зображення візуально відображаються за допомогою певних технічних засобів. Видами аудіовізуального твору є кінофільми, телефільми, відеофільми, діафільми, слайдофільми тощо, які можуть бути ігровими, анімаційними (мультиплікаційними), неігровими чи іншими” (ст. 1).

Як і в ЦК України, у цьому Законі аудіовізуальні твори віднесені до об'єктів авторського права (ст. 8 [1] [7]).

Авторському праву на аудіовізуальний твір присвячена ст. 17 Закону.

Згідно з цією статтею, авторами аудіовізуальних творів є: режисер-постановник; автор сценарію і (або) текстів, діалогів; автор спеціально створеного для аудіовізуального твору музичного твору з текстом або без тексту; художник-постановник; оператор-постановник.

Одна і та сама фізична особа може суміщати дві або більше з наведених вище авторських функцій.

Якщо інше не передбачено у договорі про створення аудіовізуального твору, автори, які зробили внесок або зобов'язалися зробити внесок у створення аудіовізуального твору і передали майнові права організації, що здійснює виробництво аудіовізуального твору, чи продюсеру аудіовізуального твору, не мають права заперечувати проти виконання цього твору, його відтворення, розповсюдження, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення, а також субтитрування і дублювання його тексту, крім права на окреме публічне виконання музичних творів, включених до аудіовізуального твору. За оприлюднення і кожне публічне виконання, показ, демонстрацію чи сповіщення аудіовізуального твору, його здавання у майновий найм і (або) комерційний прокат його примірників за всіма авторами аудіовізуального твору збері-

гається право на справедливу винагороду, що розподіляється і виплачується організаціями колективного управління або іншим способом.

Автори, твори яких увійшли як складова частина до аудіовізуального твору (як тих, що існували раніше, так і створених у процесі роботи над аудіовізуальним твором), зберігають авторське право (кожний на свій твір) і можуть самостійно використовувати його незалежно від аудіовізуального твору в цілому, якщо договором з організацією, що здійснює виробництво аудіовізуального твору, не передбачено інше.

Для гармонізації охорони аудіовізуальних творів в Україні з правом Європейського Союзу необхідно внести до ЦК України та Закону "Про авторське право і суміжні права" положення про права виробника аудіовізуального фільму. При цьому можна скористатися досвідом Російської Федерації. Там до ст. 1263 "Аудіовізуальний твір" Цивільного кодексу введено п. 4 наступного змісту:

"Права організатора аудіовізуального твору, тобто особи, яка організувала створення такого твору (продюсера), визначаються відповідно до статті 1240 цього Кодексу.

Виробник має право за будь-якого використання аудіовізуального твору зазначати своє ім'я або найменування або вимагати такого зазначення. За відсутності доказів іншого виробником аудіовізуального твору визнається особа, ім'я або найменування якої зазначено на цьому творі звичайним способом".

Зазначена вище стаття містить наступні положення:

Стаття 1240. Використання результату інтелектуальної діяльності у складі складного об'єкта.

1. Особа, яка організувала створення складного об'єкта, що включає декілька охоронюваних результатів інтелектуальної діяльності (кінофільму, іншого аудіовізуального твору, театрального-видовищного показу, мультимедійного продукту, єдиної технології) набуває право використання зазначення виключного права або ліцензійних договорів, укладених такою особою з володільцем виключних прав на відповідні результати інтелектуальної діяльності.

У разі, коли особа, яка організувала створення складного об'єкта, набуває право використання результату інтелектуальної діяльності, спеціально створюваного або створеного для включення до такого складного об'єкта, відповідний договір вважається договором про відчуження виключного права, якщо інше не передбачене угодою сторін.

Ліцензійний договір, який передбачає використання результату інтелектуальної діяльності у складі складного об'єкта, укладається на весь строк і відносно всієї території дії відповідного виключного права, якщо договором не передбачено інше.

2. Умови ліцензійного договору, які обмежують використання результату інтелектуальної діяльності у складі складного об'єкта, недійсні.

3. При використанні результату інтелектуальної діяльності у складі складного об'єкта за автором такого результату зберігається право авторства та інші особисті немайнові права на такий результат.

4. При використанні результату інтелектуальної діяльності у складі складного об'єкта особа, яка організувала створення такого об'єкта, має право зазначати своє ім'я або найменування або вимагати такого зазначення.

5. Правила цієї статті застосовуються до права використання результатів інтелектуальної діяльності у складі єдиної технології, створеної за рахунок або із залученням коштів федерального бюджету, якщо інше не встановлено правилами глави 77 цього Кодексу [2].

Невирішеним залишається в Україні й питання виплати винагороди авторам аудіовізуальних творів, створених до введення в дію Закону України “Про авторське право і суміжні права”, тобто до 23 лютого 1994 р. Зумовлено це особливостями розвитку авторського права на кінематографічні твори на території колишнього Радянського Союзу.

Справа в тому, що відповідно до ст. 483 Цивільного кодексу Української РСР 1963 р., авторське право на кінофільм або телевізійний фільм належало підприємству, яке здійснило його зйомку, а згідно зі ст. 436 цього Кодексу авторське право організацій діяло безстроково [3].

Нині ж, відповідно до ст. 28 Закону України “Про авторське право і суміжні права” авторське право діє протягом усього життя автора і 70 років після його смерті, а на твори, створені у співавторстві, — протягом життя співавторів і 70 років після смерті останнього співавтора [4].

Після введення в дію Закону України “Про авторське право і суміжні права” було внесено відповідні зміни до Цивільного кодексу УРСР 1963 р. Законом України від 4 лютого 1994 р. №3942-XII ст. 472 Кодексу викладене в наступній редакції:

“Стаття 472. Законодавство України про авторське право і суміжні права.

Законодавством України охороняються особисті (немайнові) і май-

нові права авторів та їх правонаступників, пов’язані зі створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва (авторське право), і права виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення (суміжні права). Відносини, що складаються у зв’язку зі створенням і використанням об’єктів авторського права і суміжних прав, регулюються Законом України “Про авторське право та суміжні права” та іншими законодавчими актами України”.

А статті 473-513 Цивільного кодексу УРСР 1963 р. було вилучено [5].

Відповідно до Постанови Верховної Ради України від 23 грудня 1993 р. №3793-XII “Про порядок введення в дію Закону України “Про авторське право і суміжні права” було встановлено, що Закон України “Про авторське право та суміжні права” застосовується до правовідносин, які виникли після введення його в дію [6]. Це ж саме положення увійшло до прикінцевих положень нової редакції Закону від 11 липня 2001 р. [7].

Кому ж нині належать авторські права на українські фільми, створені до введення в дію Закону України “Про авторське право та суміжні права”, тобто до 23 лютого 1994 р? Кіностудії? Авторам фільмів? А може, зазначені фільми перейшли до суспільного надбання? Якщо ж вони охороняються, то який строк такої охорони: безстроково? 50 років після смерті останнього співавтора? 70 років після смерті останнього співавтора?

Практично ж авторське право на вітчизняні фільми, створені до 23 лютого 1994 р., належать кіностудіям, які здійснили їхню зйомку. Так, Одеська кіностудія в 1994 р. одер-

жала прибутку за відступлення прав на демонстрацію фільмів власного виробництва минулих років у розмірі 243 млн. крб. [8].

Виникає запитання: який строк дії цього права кіностудій? Адже не може нині авторське право на фільми належати їм безстроково.

Для відповіді на це запитання доцільно ще раз скористатися досвідом Російської Федерації. Там Постановою Верховної Ради Російської Федерації від 9 липня 1993 р. “Про порядок введення в дію Закону Російської Федерації “Про авторське право і суміжні права” було зокрема визначено:

“4. Авторське право юридичних осіб, що виникло до введення в дію зазначеного Закону, припиняється по закінченні 50 років від моменту правомірного оприлюднення твору або створення твору, якщо він не був оприлюднений” [9].

Що ж дає підстави для виплати винагороди авторам кінематографічних творів, створених до введення в дію Закону України “Про авторське право і суміжні права”?

По-перше, будь-який автор чи його спадкоємець або інший правонаступник у межах строку дії авторського права має право одержати авторську винагороду за використання будь-якого його твору, навіть тих, що створені до введення в дію Закону України “Про авторське право і суміжні права”. Чому ж цієї можливості мають бути позбавлені автори створених до Закону 1993 р. аудіовізуальних творів або їхні спадкоємці чи інші правонаступники?

По-друге, не маючи права на одержання винагороди за використання створених ними аудіовізуальних творів у своїй країні, українські автори не можуть претендува-

ти на одержання винагороди за використання створених ними аудіовізуальних творів у таких країнах.

По-третє, справедливо вирішити це питання нас спонукають міжнародні організації.

Ще 10 грудня 1994 р. на скликаній у Будапешті під егідою Європейської Федерації режисерів аудіовізуальних творів (FERA) конференції представників режисерів, сценаристів інших авторів аудіовізуальної сфери Центральної і Східної Європи (ЦСЄ) та Співдружності Незалежних Держав (СНД), а також потенційних інвесторів аудіовізуального виробництва країн Західної Європи було прийняте звернення до урядів країн ЦСЄ і СНД, в якому висловлювалось прохання забезпечити захист аудіовізуальних творів, створених під час режиму комуністичних законодавств, такою ж мірою, як і творів, створених після прийняття нового авторсько-правового законодавства, а також виплату винагороди авторам зазначених творів [10].

Все це дало позитивні результати. Нині збір коштів за використання аудіовізуальних творів передбачено в Болгарії, Росії та інших країнах ЦСЄ і СНД.

Наприклад, у Болгарії зібрані кошти розподіляються наступним чином: авторам — 60%, фонду творчості — 25%, студії — 15% [11].

Постановою Уряду Російської Федерації від 29 травня 1998 р. №424 “Про мінімальні ставки винагороди авторам кінематографічних творів, виробництво (зйомки) яких здійснено до 3 серпня 1992 р., затверджені мінімальні ставки винагороди авторам зазначених кінематографічних творів за їх використання шляхом передачі в ефір і сповіщення по кабелю, відтворення (тиражування) на

всіх видах матеріальних носіїв і розповсюдження (продаж, здавання у прокат), а також шляхом публічного показу. Збір зазначеної винагороди здійснюється володільцем авторських прав або організаціями управління правами авторів на колективній основі, в межах повноважень, переданих цим організаціям володільцями авторських прав, якщо інше не визначено договором. Мінімальна ставка винагороди встановлюється у відсотках від доходу, одержаного праволодільцем кінематографічного твору за кожний вид використання. Виплата винагороди передбачена за чотири види творів: художні філь-

ми, музичні фільми, мультиплікаційні фільми, документальні або науково-популярні фільми. Так, за використання художнього фільму винагорода виплачується авторам у таких відсотках: автору сценарію — 5,5; режисеру-постановнику — 5,5; автору музичного твору, спеціально створеному для цього фільму — 3,5; головному оператору — 3,5; художнику-постановнику (головному художнику) — 2,5 [12].

Настав час і в Україні законодавчо вирішити це питання. ♦

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про авторське право і суміжні права" в редакції Закону №2627-III від 11 липня 2001 р. //Відомості Верховної Ради України. — 2001. — №43 — Ст. 214.
2. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации (постатейный). Часть четвертая / Гаврилов Э.П., Городов О.А., Гришаев С.П. и др. — М.: ТК Велби, Изд-во "Проспект", 2007. — С. 143, 48-49.
3. Авторське право: зб. офіц. матеріалів. — К.: Політвидав України, 1981. — С. 20, 24.
4. Закон України "Про авторське право і суміжні права" в редакції Закону №2627-III від 11 липня 2001 р. //Відомості Верховної Ради України. — 2001. — №43. — С. 214.
5. Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика. — Т.1: Право інтелектуальної власності. — К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 1999. — С. 118.
6. Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика. — Т.2: Авторське право і суміжні права. — К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 1999. — С. 205.
7. Закон України "Про авторське право і суміжні права" в редакції Закону №2627-III від 11 липня 2001 р. //Відомості Верховної Ради України. — 2001. — №43. — С. 214.
8. Кіновиробництво на Україні: 90-ті роки: зб. наук. праць. — К.: КДІТМ, 1996. — С. 44.
9. Авторское право: нормативные акты. Национальное законодательство и международные конвенции. — М.: Элит-Клуб; Юрид. Книга, 1998. — С. 40.
10. Авторське право і суміжні права. Європейський досвід: у 2-х кн.. — Кн.1. — К.: Видавництво ДІМ "Ін Юре", 2001 р. — С. 326-327.
11. Матеріал програми ТАСІС "Інтелектуальна власність": Глава 1. Общєе положєния". — С. 16.
12. Український правовий правопис. — 2002. — № 1(6), грудень. — С. 70-71.